

გაზეთის ღირებულება

გაზეთით თბილისში
და გარეშე აღიღებში:
მართის წლისა — 7 მან.
ნახევარის წლისა — 4 —
სამის თვისა — 2 — 50 კ.
კალკე ერთის ნუმრისა გაუგზავნელათ — 3 შაური.
„დროება“ გამოდის კვირაში ერთხელ, პარასკევობით.

დროება

ხელის-მოწერა მიიღება:

თბილისში „დროების“ რედაქციის კანტორაში, მედიკი-
შვილის და კამ. სტამბაში, ხანის ქუჩაზედ, ბეჭდუთის სახლში.
თბილისის გარეშე მცხოვრებთათვის ადრესი: Въ Тифлисъ. Въ
контору редакціи грузинской газеты „ВРЕМЯ“.
რედაქციის კანტორაში მიიღება ყოველ-გვარი **განცხადება**
სხვა და სხვა ენებზედ. უსაი განცხადების დაბეჭდვისათვის ჩვეულ-
ბრისის ასოებით გაზეთის სტიქონზედ 8 კაპ.

საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი.

განცხადება.

გაზეთის

„დროების“

გამოცემაზე

1869 წელში.

1869 წელს გაზეთი „დროება“ გამოიცემა იმავე პროგრამით, როგორც წარსულს
წლებში გამოდიოდა და იმავე რედაქტორის და გამომცემლის ხელში.

ხელმოწერის ღირებულება:

გაზეთით თბილისში
და გარეშე აღიღებში:
მართის წლისა 7 მანეთი — 6 მანეთი.
ნახევარის წლისა 4 — — — 3 — 50 კაპ.
სამის თვისა 2 — 50 კ. — 2 —
„დროება“ 1869 წელს გამოვა კვირაში ერთხელ ხუთშაბათობით.

ამ წლის „დროების“ პირველ ნომრებიდან იწყება ბეჭდვა სტატიის: **სა-
ქართველო**, ისტორიული მიმოხილვა, დ. ბაკრაძისა. აგრეთვე დაიბეჭ-
დება სხვა და სხვა მოკლე ისტორიული და გეოგრაფი სტატიები, რომელნიც შეეხებიან
განსაკუთრებით ჩვენს მხარეს.

ამას გარდა ამ წლის „დროების“ ხელის მომწერლებს, უფასოთ, დაურიგდებათ
კავკასიის აქეთი მხრის კარტა.

ხელმოწერის ღირებულება:

თბილისში „დროების“ რედაქციის კანტორაში, მედიკი-შვილის და კამ. სტამბაში, ხა-
ნის ქუჩაზე, ბეჭდუთის სახლში.
თბილისის გარეშე მცხოვრებთა შეუძლიანთ მოითხოვონ ამ ადრესით: Въ Тифлисъ.
Въ контору редакціи грузинской газеты „ВРЕМЯ“, при типографіи Меликова и К-о.

შინაარსი:

— ბრძანება. — სიტყვა ახალწელიწადს ნა-
თქვამი. — პოლიტიკა. — შიანთა. მსმალეთი. —
ტელეგრაფები. — საქართველო. სხვა და სხვა
ამბავი. — ახალი ტელეგრაფები. — სამეცნიერო
ცნობანი.

ბრძანება

— გაზეთი „პაეკაზიდგან“. მათის იმპერა-
ტორების უმაღლესობის ბრძანებით თბილი-
სის კლასიკურს გიწაზიში არეულობის გა-
მო, დაიკეტება მე 7-დე კლასი ამ წლის
სექტემბრის პირველამდე. პირველნი დამნა-
შავენი გამოირიცხნენ. დანარჩენთ მეშვიდე
კლასილებს შეუძლიანთ დაიჭირონ ეგზამენი
მაისში, როგორც კერძო პირთა; შემდეგ, იმ
მიწვევით, ვინც სრულებით გამართლდა,
ანუ აღმოჩნდა მცირედ დამნაშავე, შეუძლი-
ანთ დაიჭირონ ეგზამენი, როგორც უწინ
იქებდნენ, და მიიღონ ატესტატებიც, თუ
ღირსნი აღმოჩნდნენ ეგზამენში. იმათი ადგი-
ლად მომზადებისათვის გაიხსნება საზნაურო
ურაკები ცალკე სახლში. იქვე იქნება
გახსნილი კლასები მეჭუთელისა და მეექვსე-
ლისათვის, რომელნიც ითვლებიან თავიანთ
გიმნაზიადგან ნებით გამოსულებათ; ამისთვის
იმათ უნდა აღიარონ სურვილი იქაური წეს-
ის დამორჩილებისა. ამ შევირდების მშობე-
ლო, იანერის 7-დან დაწყებული, უნდა მოა-
რთონთ თხოვნა გიმნაზიის დირექტორსა თა-
ვიანთი შეილების გიმნაზიაში მიღებაზედ;
ამასთან უნდა მისცენ ხელწერილი, რომ იქმ-

ნებიან გიმნაზიის წესების მორჩილნი და თა-
ვიანთ შეილების ქცევას ადევნებენ თვალს
კლასის გარეთა. სწავლა მოსამზადებელსა და
პირველ ოთხს კლასში დაწყება იანერის
8-დან, ძველს სახლში; მაღალი კლასილე-
ბისათვის უნდა დაქირაიდეს ცალკე სახლი
და იქ სწავლის დაწყების დრო ცალკე გამო-
ცხადდება „პაეკაზიში“.

ხელი მოწერილია: გიმნაზიის დირექტორი
შელიხოვსკი.

ს ი ტ ყ ვ ა

ახალს წელიწადს ნათქვამი.

მარალმადიდებელნი ძმანო ქრისტიანენო!

ამა ქვეყნიერთა კაცთა შორის არსებობს
ერთი შესანიშნავი და სასარგებლო ჩვეულებ-
ბა; როგორც რომ გათავდება ძველი წელი-
წადი და დადგება ახალი, მაშინ ყოველი მო-
ხელე და ყოველი თანამდებობის აღმასრუ-
ლებელი კაცი შეადგენს თავის საქმის ანუ
თანამდებობის წარმოების ანგარიშსა და წა-
რუდგენს თავის უფროსსა, ანუ თვითანვე მო-
იხმარს. მაგალითად, კაცი, რომელსაც აბარია
სასამართლო, შეადგენს ანგარიშსა, რაოდენი
საქმე წარმოებდა მისს სასამართლოში წარ-
სულის წლისა, განმავლობის დროს რადენი
მთვანი გათავდა და რამდენი დარჩა გაუთა-
ველები და რისთვის. მინც სასწავლებელის
უფროსია, მან უნდა შეადგინოს ანგარიში-
რაოდენი მოწაფენი სწავლობდნენ მისს სას-
წავლებელში, როგორ სწავლობდნენ და იქ-
ცოდნენ; სახელმწიფო ხაზინადარი შეადგენს
ანგარიშსა რაოდენი ხაზინის ფული შემოვი-

და და გავიდა წარსულს წელში; გონიერი ვა-
ჭარი დაჯდება წამალ და გამოიყვანს ან-
გარიშს, როგორ წარმოებდა მისი ვაჭრობა,
რა მოიგო მან წლის განმავლობაში; თუ და-
ინახა რომ ბევრი ვერაფერი მოიგო, ანუ, ეი-
ნობაა, კიდევ წააგო, მაშინ იგი ცდილობს
შეიტყოს, რა იყო მიზეზი ამის, რამ დაბრ-
კოლა მისი ვაჭრობა.

ახალი, თუ რისთვის გაჩნდა კაცთა შო-
რის ესრეთი ჩვეულება და რა სარგებლობა
წარმოსდგება აქედგან. მსრეთი ანგარიშის შე-
დგენით გონიერი კაცი მოიმატებს გამოცდი-
ლებასა, იგი შეიტყობს რა შეეწევა მის საქ-
მის წარმატებასა და რა დაბრკოლებს მას,
და ესრეთ მომავალის წლისათვის საქმეს უმ-
ჯობესად დააწყობს. საუბედუროდ ჩვენ ყო-
ველთა გვაეცნებდა ერთი ანგარიში რომელი-
ცა უსაჭიროესა, და უმეტესად სასარგებლო
არის თვითოველისათვის, რომელიც ქრისტი-
ანული, ზნეობითი, ცხოვრების და ყოფაქცე-
ვის ანგარიში წარსულის წლის განმავლობაში.

მიეც, ძმანო ქრისტიანე, დღეს, ანგარიში
შენ სინიდიხსა და ღმერთსა და შეიტყე რო-
გორ განატარე წარსულ წელს ქრისტიანუ-
ლი შენი ცხოვრება — სიწმინდით და კრძალუ-
ლებით, ანუ დაჟანტულად და უზრუნველად?
მოუმატე შენ წარსულის წლის განმავლო-
ბაში რომელიმე მაღლი და სიკეთე, ანუ უწინ-
დელთა ცოდვათა შენ დაუმატე ახალნი ცო-
დენი? შეგზავნე შეიქმენი სულიერად, ანუ
უარსი? მიუხილავდი ღმერთსა, ანუ უმე-
ტესად განეშორე მისგან? მოიწალე რომე-
ლიმე ცუდნი ჩვეულებანი, ბოროტნი მიდ-
რეკილებანი, ანუ, სამწუხაროდ, იგინი უმე-
ტესად განძლიერდნენ შენს ბუნებაში? მსრეთი
ანგარიში უმეტესად სასარგებლო იქნება შენ-
თვის, ვიდრე სხვანი, ვინადგან ადამიანის ყო-
ველი საქმისა და შრომის წარმატება დამო-
კიდებულია შინაგანთა მისთა თვისებათა და
მიდრეკილობათა ზედა. პეთილ გონიერი ქრი-
სტიანე ყოველ საღამოს გამოიკვლევს თავის
სულიერის მდგომარეობას; შენ წელიწადში
ერთხელ მინც აღასრულე ეს სასარგებლო
საქმე.

და ესრედ: უკეთუ შენ ხარ ვაჭარი, რო-
დესაც იწყებ შენი ვაჭრობის ანგარიშის შე-
დგენას, მაშინ ისიც ჰქონებ შენ თავს: რა სა-
ხით აწარმოებდი ვაჭრობასა, სიმართლით, ანუ
მოტყუებით? აღებ მიცემაში გახსოვდა შენ
რომ სჯული შენი ყოველს საქმეში მოით-
ხოვს სიმართლესა და პატიოსნებასა, ანუ, სა-
მწუხაროდ, შენ მხოლოდ იმას ფიქრობდი
რაც შეიძლება და რა სახითაც შეიძლება მო-
მეტებული მოიგოს, ერთი სიტყვით გახსოვდა
შენ რომ კაცი ჯერეთ უნდა იყოს ქრისტი-
ანე და მერმე ვაჭარი?

თუ ხელმწიფის სამსახურში ხარ, როდესაც
შეადგენ შენი სამსახურის ანგარიშსა, მაშინ
ესიც ჰქონებ შენს თავს: როგორ ასრულებ-
დი სამსახურს, კეთილ სინიდიხიანად, ანუ
ბრუნდეთ? საქმის წარმოებაში შენ, იქნება,
გახსოვდა მართა ფორმა, ანუ გარეგანი სახე
საქმისა და არა შინაგანი მისი მნიშვნელობა?
შენ, იქნება, იმას ცდილობდი, რომ შენთა
უფროსთა თავი მოაწონო და ჯილდოები მი-
იღო, და არა იმას, რომ მოყვასთა შენთა მი-
სცე სარგებლობა და შემწეობა? მართი სიტ-

ყვით, იქნება, შენ დაგაეწყა რომ კაცი პირ-
ველად უნდა იყოს ქრისტიანე და მერმე სამ-
სახურის აღმასრულებელი, ანუ უმჯობეს არს,
ქრისტიანობა და სამსახურის აღსრულება ისე
განუყოფელად უნდა იყოს შეერთებული შე-
ნში, რომ ერთი მეორეს დააშვენებდეს.

უკეთუ შენ ხარ მასწავლებელი, ესე იგი
გყვანან მოწაფენი, რომელთა შენ ასწავლი
ანუ წიგნსა, ანუ რომელსამე ხელობასა, მა-
შინ უფრო ფიცხელი და პირ მოუთნელი ან-
გარიში უნდა მისცე შენ სინიდიხსა. რა სა-
ხით ასრულებდი ამ მოვალეობას წარსულის
წლის განმავლობაში? მახსოვდა შენ ყოველ-
თვის, რა დღი საქმე არის მოწაფის გაზრდა,
რა მიმიე პასუხს მოითხოვს ღმერთი მასწა-
ვლისაგან? მასწავლებელმა მართა წიგნი,
ანუ ხელობა კი არ უნდა ასწავლოს მოწა-
ფესა. არამედ უწინარეს ყოველთა პატიოს-
ნება, შრომის მოყვარეობა, ერთი სიტყვით,
ქრისტიანობა.

მოკლედ, ვინც გინდა იყო შენ, რომელ-
საც გინდა საქმეს ასრულებდე, ამ ახალის
წლის პირველს დღეს ანგარიში მიეც შენ
თავსა, რა სახით ასრულებდი შენ საქმეს, ქრი-
სტიანულად, ანუ მსგავსად წარმართთა, რომე-
ლთა ახსოვდათ მხოლოდ ერთი გარეგანი
კერძო საქმისა, ესე იგი მართა თავის მოკ-
ვარება და წუთი სოფლის სარგებლობა, ქრი-
სტიანე კაცს უნდა ახსოვდეს, რომ ყოველს,
თვით უმცირესს საქმეს აქვს ზნეობითი კერ-
ძო; ქრისტიანე, რომელსა ახსოვს ქრისტე
იესოს სწავლა, ყოველი თავისი საქმე ისე
უნდა წაიყვანოს, რომ იგი შეეწეოდეს ღმრთის
სასუფეველის გავრცელებასა კაცთა შორის.

მევედროთ ღმერთსა, რათა მომავალ წელ-
სა ჩვენ ყოველთა მოგვეცეს მშვიდობა და წა-
რმატება ყოველთა პატიოსანთა ჩვენთა საქ-
მეთა შინა და რათა უმეტესად ყოველთა ში-
ნა საქმეთა ეასრულებდეთ მისსა ღმთიურსა
ნებასა. ამინ.

გაბრიელ მისიკოპოსი იმერეთისა.

პოლიტიკა.

შიანთა.

ც ე ლ ი ე ბ ა შ რ ა ნ ც ი ი ს სამინისტ-
ტ რ ო შ ი. ბერლინის გაზეთებში დეკემბრის
18-დგან აი რა სწერია: „მუშინდელს პარი-
ჟიდგან გამოგზავნილს ტელეგრაფში, სწე-
რენ შესანიშნავს ცვლილებას, რომელიცა მო-
ხდა შიანციის სამინისტროში. მს ცვლილე-
ბა მართა უცხო ქვეყნის საქმეთ მინისტრის
გადაყენებით არ თავდება; მინისტრი ღე-მუ-
ტიე. გამოვიდა სამსახურიდან ავთამყოფის მი-
ზეზით. შინაგან საქმეთა მინისტრის, უფ. პი-
ნარის ადგილს ჩააყენეს უფ. შორკადი ღე-ლა-
როკეტტი. პინარი იყო მომხრე სამღვდლო-
ების (კლერიკალების) და დამნაშავე ბეჭდის
შევიწროებისა ამ ბოლოს დროს. ამჟამინ
დღი ხანია რაც პინარსა და რუეს შუა იყო
უთანხმოება; ამგვარად გამოცვლა პინარისა
შეიძლება ჩავთვალოთ რუეს გამარჯვებად.
ზადაყენება პინარისა კიდევ ამით არის შესა-
ნიშნავი, რომ შეიძლება შინაგანს პოლიტი-
კაშიაც ცვლილება მოხდეს. მს ამიტომ უფ-
რო დასაჯერია, რომ ახლა ჩქარა დაიწყება

აღმარაგება. პინარი დადიოდა ძველს ბილიკ-ზე და ჰქონდა იმედი კლერიკალებისა. რაც კი შეეხებოდა უფ. ლე-მუტიეს, ის იყო თურქო-ფილი (ოსმალეთის მოყვარე); მაგრამ იმის პო-ლიტიკას, საკუთრად რომ ესთქვათ, არა ჰქო-ნდა გარკვეული გზა. ახლანდელი მინისტრი უცხო ქვეყნების საქმისა არის უფ. დე-ლა-ვალეტი; ერთს დროს ეს იყო თანამდებობა იტალიის შეერთებისა. ამან რომ დაეჭირა ღრუენ დე-ლუისის ადგილი 1866-ში, მაშინ გაგზავნა ცირკულიარი გერმანიის საქმეებზე; ეს ცირკულიარი იყო ფრად მშვიდობიანი.

— საბერძნეთს და ოსმალეთს უთაგანხეთქილება. France-ში გეც-ნობებენ: „ცოტა გაწყდა, ოსმალეთს და სა-ბერძნეთს უთაგანხეთქილება. მოზარტ-უ-მა შემოარტყმოდა „მნაზის“ და უნდა დაეჭირა როგორც კორსარი. ეს ამბავი რომ გაიგეს ათინაში, საშინლად აირიყენ და მა-შინვე გაგზავნეს გემი „მელასი“, რომ ის დასცემოდა ოსმალეთის ფრეგატსა და გაენ-თავისუფლებინა შეკრული პორტი. ამ დროს ჩვენს ათინის ელჩს გაგზავნა სირში გემი „შორბინი“, როგორც უთამაველი ორის მო-ხსუბარის მხარისა. ამ უთამაველობას მოეტა-ნა ჯეროვანი სარგებლობა: მოზარტი გამო-ეგდოთ საბერძნეთის წყლებიდან და ბრძო-ლამდის საქმე არ მიეყვანათ: ოსმ-ლეთს არც შეეძლო ახლავე დაცვა ნავსადგური საბერ-ძნეთისა; ეს ომის დაწყება მერე უნდა მომ-ხდარიყო. მაგრამ ოსმალეთიცა და საბერძ-ნეთიც ახლა ძალიან აშფოთებულნი არიან, ასე რომ აღარა ესმით რა პირველი არის გა-მოსული მოთმინებიდან, რადგანაც საბერძ-ნეთი აქამოდ სულ შევლის იმის მტერსა, კრიტის ინსურგენტებსა.

ოსმალეთი.

ოსმალეთის ულტიმატუმი. ათი-ნის კორრესპონდენტი იწერება Patrie-ში. ოსმა-ლეთის ელჩმა მისცა საბერძნეთის უცხო ქვე-ყნების საქმის მინისტრსა შემდეგი ნოტა (გა-ნცხადება): „მმართველობა სულთანისა სთე-ლის მომეტებულად მოიყვანოს დამტკიცება წრფელი სურვილისა, რომ იმასა სწადს მეგო-ბრული მიდევნილების დაცვა საბერძნეთსა და ოსმალეთს შუა. მთელი ქვეყანა იყო მოწამდ, რომ მთელი სამი წელიწადი ოსმალეთი იყო დიდს მოთმინებაში და თუმცა საბერძნეთი აძლევდა მიზეზებს კანდიტების აშლის დროს განხეთქილება მოეხდინა ოსმალეთთან, მაგრამ მაინც არ შეეხებოდათ ჩვენის მხრივ საბერძ-ნეთის საკაროლსა. მინ მოსთვლის იმ ავ-საქმეებსა, რაც საბერძნეთში მყოფთა კანდი-ელების კამიტეტთა შემთხვევის ოსმალეთსა. მსენი ისხდნენ აშკარად სატახტო ქალაქში და სთესადნენ უსიამოვნობას კანდიტებში, თუმცა ბევრ წილს იმთვანს სწადდა დაშვი-ლება. იმათგან დაქრთამულნი ავაზაკნი, რომ-ლებსაც ეძახდნენ ეოლონტრებებსა, მიდიო-დნენ ძანდიაში და უზომოდ ძალადობდნენ ოსმალეზებზე. კამიტეტებმა დაშინებთა და ტყუებით ერთი ნაწილი ხალხისა გადმოასა-ხლეს საბერძნეთში; საცა კარგის მაგივრად ცუდის მეტი ვერა გამოცადეს რა საწყლებმა, როდესაც ყოველი იმედი დაჰკარგეს და იყე-ნენ საშინელს შეჭირვებაში, მაშინ მოინდო-მეს უკანვე წასვლა: ხედავდნენ, რომ სამშო-ბლოში უშიშრობა იყო. მაგრამ ტყუილად თხოულობდნენ დაბრუნებასა, ტყუილად სო-ხოვდა მალალი ოსმალეთი საბერძნეთის მმა-რთებლობასა მთელი ორი წელიწადი, რომ იმას მიეცა კანდიტებისათვის ნება უკან და-ბრუნებისა. მცირედი ნაწილი დაბრუნდა უკან; კუნძულოც დამშვიდა. მაგრამ კამიტეტებმა მიიღეს მეცადინეობა, რომ ახლად მოაგრო-ვონ ეოლონტრები, რომ კიდევ ასტეონ ბუნტი. ეს წადილი კამიტეტებისა და ის მცი-რედი ეოლონტრები, რომელნიც კიდევ და-წაწლებენ მთებში და არასწყვეტენ, კანდი-ელების საუბედუროდ, სისხლის ღირასა ამტკი-

ცებენ, რომ აქ იმის სურვილი კი არ არის, რომ დაჩაგრული ხალხი განათავისუფლონ, — იმათა სწადთ საწყალი ხალხი მსხვერპლად შესწირონ თავიანთ საკუთარს სარგებლობასა და თავის მოყვარულობასა. ამ აზრითა ცდილო-ბენ იმასაც, რომ დაეშლოთ კანდიტების სამშობლოში დაბრუნება. მართანეთს რომ დაკუმენტებს გუგზავნიდით, ისინი ამტკიცე-ბენ, რომ მალალს ოსმალეთს ყოველთვის სურდა საბერძნეთთან მეგობრობის შენახვა. შოველ გეარს მსხვერპლს არა ზოგავდა ოსმა-ლეთი, რომ დაჩაგრულიყო საბერძნეთთან თანახმად; ეს იცის მთელმა ქვეყანამ. მაგრამ ყოველი გეარი ჩვენს თხოვნა საბერძნეთთან დარჩენენ უქმად: ყოველთვის ერთი პასუხი გვეძლეოდა, რომ დამშვიდება პარტიებისა არ შეგვიძლიანო, ამიტომ რომ ისინი უგონე-ბენ მხოლოდ თავიანთ სურვილსა და სენი-ლისაო.

რამდენიც ხანი გადის ამ გეარს მდგომარე-ბაში, უფრო ცუდს მიმართულებას ეძლევა. ბოლოს მალალმა ოსმალეთმა სრულებით დაჰკარგა იმედი, რომ საბერძნეთი მიუბრუნდეს წესი-ერებასა და სცეს პარტიე სახალხო კანონებსა. მართლად რის იმედილა გეაქვს შემდეგ იმისა, რომ ერთმა საბერძნეთის მინისტრმა ტრიბუ-ნიდან სახალხოდ სთქვა სესხის ნაწილი გე-მის, „ძანდის“, სასყიდლოთ მოეხმარეთო და ამან უნდა გააზიოდა ძანდიაში ეოლონტე-რები და საომარი იარაღები; ეს სიტყვები ეწინააღმდეგება ყველა დაპირებასა, რაც ავგი-თქვა კაროლის მმართველობაში. რაღა იმედი უნდა გექონდეს საბერძნეთის მეგობრობისა შემდეგ იმისა, რომ ერთმა იმის მინისტრთა-განმა ცხადად გამოსთქვა თავის სიტყვაში წა-დელი ძანდის საბერძნეთთან შეერთებისა; ან იმას შემდეგ რომ გადავიდნენ თავიანთ სამ-შობლო მიწაზე, და ამ ძალდატანებას კარო-ლის მმართველობა არ უშლის. მერე ეოლო-ნტრების ხელახლათ მოკრეფასაც რომ არა სწყევტენ კამიტეტები და მმართველობაც და იმის მაგიერ, ცხადად ხელს უშართა-ეს? ოსმალეთის ქვეშევდრობით როგორღა ექცევიან საბერძნეთში? — აფიცრებს, სალდა-თებს და სხვებს სცემენ, აგინებენ, ხოცენ. იმპერატორის მმართველობა უღონო იქნე-ბოდა თავის უპირველესი ეოლონტრებთა, ასასრულებლათ რომ ამისთანა აშისთვის კი-დედ გულგრილად ეყურებინა. ამის გამო თუ მლონის მმართველობა დღეიდან მოკიდე-ბული, ხუთ დღეიდან, არ მიიღებს ეოლონტე-რებსა, რომ პირველად დაშლოს საკარო-ლოში სხვა და სხვა ადგილს მოგროვებულნი ეოლონტრები და ხელახლად მოგროვებაც აღუტკალოს; 2 — ედ ჩამოართვას თოფ-იარაღი კორსარებს: „მნაზის“, „ძანდის“ და „პანე-ლიონს“ და რომ დაუშალოს ამათ საბერძნეთის ნავსადგურებში მიდგომა; 3 — ედ არამც თუ მისცეს ნება, რომ კანდიტები დაბრუნდნენ თავიანთ სამშობლოში, არამედ მისცეს შეე-ლაცა და შეწყვეტაც; დასაჯოს კანონიერ და ისინი, რომელნიც აწუხებენ ოსმალეთის ქვეშე-ვრობითა და წართოს კანონიერი შტრაფი დამნაშავეთა; 4 — ედ თუ დღის იქით საბერ-ძნეთი არ მიიღებს მხედველობაში ტრაკატების პირობებსა თავის მოქმედებაში; ყველას ამათ არ აასრულებს საბერძნეთის საკაროლო, მა-შინ ათინიდან და ყველა საბერძნეთის ქალა-ქებიდან გამოეღონ ოსმალეთის ელჩნი. ამ გარდაწყვეტილობის ძალით დიპლომატიური და ეპრობის მიდევნილება, და საბერძნეთის ელჩს პოსტანტინეოლოში და სხვა ოსმალე-თის ქალაქებში მყოფთ მაშინვე დაუბრუნდე-ბათ პაშობრტები. ქვეშევდრობით ორთავე სახელმწიფოთა მიეცემათ ორი კვირა ვადა, დიპლომატიური ურთიერთობის მოკეთიდან დაწყებული, რომ გამოვიდნენ სხვათა მიწები-დან, და ამავე დღეიდან დაიხურება ოსმალე-თის ნავსადგურები საბერძნეთის გემებისათვის.

საბერძნეთი.

საბერძნეთის უცხო ქვეყნების საქმის მინისტრმა დეპუტატთა პალა-ტას, 8 — სა, გამოუცხადა შემდეგი: საბერძნე-თსა და ოსმალეთს შუა განხეთქილებაზე: მმ. ხხ. — სთქვა მინისტრმა, თქვენ იცით, რომ, როდესაც მმართველობასა აქეთ ვისთანე-ლაპარაკი, და ამაზედ არ აძლევს ანგარიშს პალატასა, მაშინ პალატა ყოველთვის უსია-მოვნოთ არის მმართველობასთან. თუმცა გამოცხადება ამ გეარს საქმისა ზოგიერთს შემთხვევაში მხარეს ზიანს, მოუტანს მაგრამ მმართველობა მაინც მოიწადინა დაკმაყოფი-ლება საზოგადოებისა ამ საგანზედ. ამიტომ მე მივცემ პალატას რომელსამე ახსნასა. უფ. დეპუტატო! დაიწყო თუ არა კუნძულის ძა-ნდაზედ აღრეულობა, იმდროდგან აქამოდ მოსდიოდათ შეწყვენა ყოველის მხრიდან გმირებსა, რომელნიც მომდნენ ძანდის თა-ვისუფლებისათვის; ამ უკანასკნელს დროს ეს მოშეილება და შეწყვენი დამცირდნენ, ასე, რომ მართა მეტროპოლია (სამშობლო სახელმწიფო) ჰშველის კანდიტებსა. ამ უკა-ნასკნელმა გარემოებამ შესცვალა საბერძნე-თსა და ოსმალეთ შუა ურთიერთობა და იმათ შორის უსიამოვნობა თანდათან გადი-დდა. ბოლოს როგორც სჩანს, საქმე მივიდა იქამდე, რომ ოსმალეთმა მოიწადინა; მოსპოს ურთიერთობა ოსმალეთთან. ახლა მოსულა ის დრო, რომ გამოგიცხადოთ ყოველი მომხ-დარი ამბები და დიპლომატიური მიწერილობა ერთმანეთში ჩვენი მმართველობისა და ოსმალეთისა, მაგრამ აი რა მოხდა: დიდ სახელმწიფოთა წარმომადგენთა პოსტანტინე პოლში რომ შეუტყვიათ ეს ამბავი, მაშინვე მიუღიათ მონაწილეობა, რომ დაეცხრონ გან-ხეთქილება ერთმანეთში, რომელსაც ექმნე-ბოდა დიდი მნიშვნელობა და რომლიდანაც გამოვიდოდა ცუდისაქმე. ამ უთამაველობის გამო ახლა აქეთ მოლაპარაკება. მე ამ ჟამად არ შემიძლიან ესთქვა დ წერილებით ყველა-ფერი, მაგრამ იმედი მაქვს, რომ იმ კვირამდინ მმართველობას შეეძლება, რომ განუცხადოს პალატას ან კეთილად გათავება ლაპარაკისა, ანუ დიპლომატიური განხეთქილება ოსმა-ლეთთან. თუ მოხდება განხეთქილება, მაშინ სწრაფად წარმოგიდგენთ ყოველ ამბავსა და დიპლომატიურ მიწერ-მოწერას ამ საგნის შესა-ხებ. (მრავალი ხმა: ძალიან კარგი). შემიძლიან ესთქვა, რომ მმართველობა არ იზამს იმასა, რომ ღირსებას გვირგვინისას, ჩვენს კონსტი-ტუციურს კანონებს და ხალხის ღირსებას მიეცეს მცირედიც არი დამცირება. (ხანგრძლი-ვი ტაშის კრა).

ტელეგრაფები.

(პეტერბურგში მიღებული)

ლონდონი, დეკემბრის 9-ს. მინიატ-რები ზლადსტონი და ლოვე თავიანთ უწინ-დელმა ამომრჩეველებმა ამ ჟამათაც ამოირჩი-ვეს პალატის წევრებათ. მერტმეტი მინისტრი მეორეთ ამოირჩიეს პარლამენტის წევრებად. ზლადსტონმა თავის აღმომრჩეველებს უთხრა ეეცდებიო, რომ სა-ხელმწიფო სარწმუნოებასა ირლანდიაში უპი-რატესობა ჩამოვართოვო. ბრაიტმა თავის აღ-მომრჩეველებს უთხრა, ჩემი მეცადინეობა ის იქნებოდა, რომ ანგლია არ შევიდოს მერო-პის საქმეებშიო, როგორც უწინდელი უცხო ქვეყნის საქმეთა მინისტრი, ლორდი სტენლი ცდილობდაო. ახალმა მხედრობის მინისტრ-მა, პორდუელმა, გამოაცხადა მმართველობის წადილი, მხედრობის ხარჯის შემოკლება-ზე. პოსტანტინეოლო, დეკემბრის 9-ს. ზაზეთს Turguie-ში სწერენ, რომ საბერძნეთ-ში ძალიან დიდი მზადება არის ომისათვისაო. მოხუცთათვის არის დანიშნული სამი კვი-

რის ედა ოსმალეთიდან გასასვლელად. მოზარტ-უ-მის ესკადრა, რომელიც სდგას სირი-ის ნავსადგურში რომ მოზარტ-უ-მის ესკად-რა არის, იმაში შეიდი სამხედრო გემი იმყო-ვება. ბელგრადი, დეკემბრის 10-სა. ნამ-დვილი ამბებიდან სჩანს რომ ოსმალეთს აქ არ გამოუგზავნია ბძანება ბერძნების გა-ყრაზედაო; და თუ ამ გეარს ბძანება მოვა, მაშინ სერბის მმართველობა ყურს არ ათ-ხოვებს და უარსაც ჰყოფსო. ბერლინი, დეკემბრის 10-სა. ჯვარის გაზეთში სწერენ დღესა, რომ ოსმალეთის ულტიმატუმი ისე სასტიკი და უწყსოაო, რომ არც ერთი მმართველობა არ ურჩევს საბერ-ძნეთს იმის მიღებასა, თუმცა არც ერთს მმარ-თებლობას არა ჰსურს ოსმალეთის აშლა სა-ბერძნეთთან. მაგრამ ჯერ კი არა სჩანს, რომ ერთმანეთს დაუთმონ და მეროპის სახელმ-წიფონიც ჯერ ნამდვილათ არ გარეულონ ამ საქმეში. პოსტანტინეოლო, დეკემბრის 10-ს. ბუშინ სმირნის ახლოს გემები შეეჯახნენ ერთმანეთს და მეციპტის საფრჩოტო გემი და-იღუპა. ამბობენ ამ უბედურებამ 200 კაცი გადაიტანაო. (ტფილისში მიღებული) პეტერბურგი, 26 დეკემბრის. მთაე-რობის მხრით გეაცნობებენ, რომ ოსმალე-თი ბოსნიაში საომრათ ემზადებაო. სერბის საზღვარზე თოფიარაღს ამზადებენ. პეტერბურგი, 27 დეკემბრის. პოსტან-ტინეოლო, 26 დეკემბრის. შრანციის წარ-დგენით პორტა თანახმა გახდა ტელეგრაფით აცნობოს თავის ელჩს პარიზში, რომ იმას შეუძლიან ოსმალეთის წარმომადგენელი იყოს კონფერენციაში. პონფერენცია 28 დეკემბრის დაიწყება. პეტერბურგი, 29 დეკემბრის. პრუსი-ის მთავრობის მოპასუხე ჩრდილოეთ-გერმა-ნიის გაზეთი, ამტკიცებს, რომ ბეისტის პო-ლიტიკა აშლის ავსტრიასა და პრუსიას ერთ-მანეთშიო. პეტერბურგი, 1 იანვარს. ნეოკლად-ნის გადასახადის ღირებულო ბრატო დით-ხოვეს. ღებარტამენტის მმართველად როზენი დანიშნეს. მრავლ სტროგანოვს და ჩეკინს წმ. ანდრია პირველ-წოდებულის ორდენი ებოდა. პონტრ-ადმირალს ლესოვსკის ებოდა გენერალ-ადუ-ტანტობა. ზაზეთი „მთავრობის უწყება“ (Правитель-ственный Вестник) გამოვიდა დიდ თაბახზე. პრეგამაში აცხადებს, რომ სამინისტროე-ბის ცირკულიარებს (გარე-მიწერილობებს) დაგებდათ ხოლმეო, რომელნიც არამც თუ მართა აღმასრულებელს უფლებებს შეეხება, არამედ საზოგადოებასაცაო. ზაზეთი ნამდვი-ლათ ოფიციალურიო.

შმაღლესად გამოვიდა ბძანება, რომ სხვა ახალი რკინის გზების მუშაობა შეჩერდეს, ეი-დრე არ შეუდგებიან: სეესტაოლოის, ლი-ბავის, მოვილენის, მოვილენე-ბრესტის, ტა-რიცინის, ბრუშეის, ბუზულკის, ბალტიისა და ბრესტის რკინის გზების მუშაობასა.

პეტერბურგი, 2 იანვარს. 2 იანვრის ტი-რაჟზე უმთავრესი მოგება ერგო პირველი მინაგანი სესხის შემდეგს ბილეთებს.

სერბის	ბილეთების	მოგება.
№ №	№ №	
8,746	30	200,000
2,120	24	75,000
2,960	4	40,000
5,824	45	25,000
14,730	31	10,000
4,213	44	
761	45	
13,149	36	
14,591	3	8,000
6,934	7	
11,178	50	
18,588	5	
17,699	16	
10,34	48	5,000
16,590	38	
9,500	44	
2,460	32	

საქართველო.

თუ რომ ახლა ჩვენ ყურადღებას მივაქცევთ გეოგრაფიულს მდებარებას ხმელეთისას, რომელიც ოკეანეზე აღმართება, ჩვენ აღვიღოთ შევნიშნავთ, რომ სიერეთი და ისტორიით უმეტესად შესანიშნავია აქ ის ნაწილი, რომელიც აზიას და ევროპას უჭირავთ, რომელიც ძველ—ძველად უწოდეს, და რომელიც მდებარეობს ეკვატორსა და ჩრდილოეთს შუა (80 პარალელი). აზია ევროპით შეიცავს თითქმის მათედს მთელს ხმელეთისას და ⁴/₁₀ მთელს ჩვენს პლანეტას. ევროპა და აზია გეოგრაფიით ისე არიან ერთმანეთზე დამოკიდებული, რომ ფიქრობთ, ერთს ხმელეთს შეადგენენ. საზღვარი იმათში დიდი არა არის. ძველად ევროპას და აზიას შუა აღმოსავლეთით საზღვრავდა უჩვეულებრივად ხან ღონის მდინარეს, რომელიც ერთის აზიის ზღვას, უწოდებდნენ Palus Méotides; ხან შრალის მდინარეს, რომელიც პასიის ზღვაში ჩადის. ახლა საზღვრავთ ეს უკანასკნელი. აზიის ბუნება ყოველგვარად გრძელია. შიდალესი ადგილი აქ Plateau Central შუა მხარეს შეადგენს. აქედამ დაეშვა ხმელეთი ოთხ კუთხეზე; აქედამ მიმდინარეობენ ოთხსავე მხარეს ზღვებისკენ დიდრანი მდინარეები. ჩრდილოეთით, სამხრეთით Plateau მიეზღვნება გრძელ ქედებს; ჩრდილოეთის მხარეს ქედი არის ალათის ქედი, რომელიც ბერინგამდე უწევს; დასავლეთით ძვეს შრალის მთა, რომელიც ჩრდილო-ოკეანემდე მიადგენს; სამხრეთით მდებარეობს ჩინელების მთა-ლონი ანუ ზეციური მთები. მთა-ლონი ერთის ბიმალი, რომელიც ყოველ ქედებზე განსხვავებულია ისტორიითაც და სიმაღლითაც. ბიმალია შტო მიმართება სპარსეთში, სამხეთში და მცირე-აზიაში; აქ ის შეადგენს თაღის, რომელზედაც საუბარი გვექნება შემდეგ. ის ხმელეთი, რომელსაც ჩვენ გამოვხატავთ, იყო სამ ნაწილად, რომელიც ერთი მეორესთან არიან განსხვავებული ბუნებით, მცენარით, პირუტყვით, ჰაერით, ენებით, ზნეობით და განათლებით. ერთ ნაწილს შეიცავს ახლანდელი სიბერე, მეორეს მთრქსტანი, მესამეს-ჩინეთი. ტიბეტი, ინდოსტანი, სპარსეთი, არაბისტანი, და მცირე-აზია, უკეთესი სიმდიდრით და სიმშვენიერებით მთელს აზიაში. ¹)

„400—500 მილიონი მცხოვრები გაზრდილია აზიაში. ჩრდილო მხარეს, სიბერის უდაბურებში, სადაც მყინვარ პოლუსის ქარი სცემს ყოველთვის, მცენარეები სუსტნი და მიღებული მსტიაკები, სამოედები, იაუტები, ძაბადლები და სხ., რომელიც ნადირის ხორცი და თევზით იკვებებიან. აქ არის რვა სხვა და სხვა ენა. საშუალო ნაწილში, სადაც დიდ სიერცხვად ქაობები და უნაყოფო ნიადაგი აბრკოლებენ სწავლა-ხელოვნებას, სადაც მკაცრს სიცივეს სასტიკი სიცივე მოაქვს; სცხოვრებს მოძრავი, საქონლის მიმყოფი ტომი, რომელიც შეადგენს ოთხს ერთმანეთზე დამოკიდებულს ენას: მთრქები, მონგოლები, მანჯურები და აინოსები. სამხრეთ მხარეს ფლობს მიწის მუშაკი მცხოვრებლები. მსენი ერთი დაყოფებიან ათ გრუპად: აი ეს ენები—სემიტური, რომელიც ფლობს არაბისტანს, სირიას და მეტრატის ბასსინს, სამხრეთი და ქართული, ძველსიის მახლობლად; სპარსული-ტიგრისამ სინდამდე, ძველს ირანში ინდო-არი—სინდამდე მიმდინარე, ტიბეტური, ინდო-ჩინური, ჩინური, მომეტებულით გავრცელებული, კორეული, იაპონური.—სადაც ეს ათი ნათესავი ენა იმყოფება, იქ აზიური განათლება განსაკუთრებით გავრცელებულია. აქ იყო ასპარეზი, ანუ პირველ-დასაწყისი სწავ-

ლა—ხელოვნებისა. მოშორებულნი ერთმანეთში ენით, განსხვავებულნი სახით, ზნეობით, გონების სიუსტით. სიბერის ხალხნი არაოდეს არ ყოფილან ისტორიაში გამოსულნი; სხვა ტომებზე იმათ გავლენა არა ჰქონიათ რა. აზიის შუა-ადგილის მცხოვრებნი, მოძრავნი ჩვეულებით, მაგრამ განათლების გზაზე დამდგარი, ეს აურთიხელი ორდები სკითხისა და მთრქისა ყოველთვის ეტანებოდნენ სამხრეთს და დასავლეთს, ბევრით მდიდარ მხარეებს, ვიდრე თვით იმათი მოწყვნილი და ღარიბი მინდვრები. აქ იყო ძველი ცენტრი, საიდანაც მრავალჯერ ემიგრაცია ანუ გადასახლება იწყებოდა—და რომელიც დიდ გავლენას აძლევდა კაცობრიობის წარმატებას. ¹) „მეოთხას თავის თავით არა აღმოუჩენია რა. რაც იმას მოუპოვებია, პირველად აზიიდან აქვს შემოტანილი. იმისი მცხოვრებნი, და იმისი ენები ძველის აზიურის ხის ფესვიდან არიან აღმოცენილნი. თავისი ძველის სარწმუნოებით, თვით ძრისტეს აღსარებით ევროპა აზიის დავალებულია. იმისი მცენარეები, იმისი პირუტყვები, რომელიც ევროპის ტყეებში სახლობენ, ანუ რომელიც მუშაობაში აღამიანს მსახურებენ, არიან აღმოსავლეთით, სადაც იმათი წინაპრები იბრუნებიან. ეს კია, რომ რაც ევროპამ აზიიდან მიიღო, ის იმან წარმატების გზაზე დააყენა, სისრულეში შეიყვანა. მხოლოდ ევროპაში აღვიდა აღამიანის გონება იმ სიმალღვზე, რომელზედაც ის არსად არაოდეს არა მდგარა. აქ აღამიანმა თავისი თავი ისე ასახელა, როგორც შეფერის „სახესა და გვირგვინსა ღვთისასა. ²)

ჩვენ ზევით უჩვენეთ, რომ არიებლები პირველად სცხოვრებდნენ საშუალო-აზიაში და იქიდან გადმოსახლდნენ ევროპაში, რომ ამას გვიმტკიცებენ ენები. აქ სტატიის შესავსებლად საჭიროთ ეხადით ისიც მოვიხსენოთ, როგორ და როდის დაეყარნენ ამ ფაქტზე... ინდოეთში ძველად სუფევდა ერთი ენა, რომელსაც ეწოდებოდა სანსკრიტი და რომელიც მდიდარს ლიტერატურით იყო შემკული. სანსკრიტული ენა ხმარებაში იყო ბევრით აღრე სოლომონ მეფის წინ. მესამე საუკუნეზე აღრე ძრისტეს შობის წინ ის ამოსწყდა. სანსკრიტზე იყო დაწერილი სამლომედის ლიმები და მენუსა და პურანის სჯულები. სანსკრიტი ისე იყო გავრცელებული და ქებული, რომ ჩინეთის მეცნიერნიც კი ცდილობდნენ იმის სწავლასა, რადგანაც ის წყაროთ მიაჩნდათ ბუდდოზმის სამლო ლიტერატურისა. არაბნი სთარგმნიდნენ სანსკრიტულს წიგნებს სპარსულსა და არაბულს ენებზე. ევროპაში სანსკრიტზე გაავრცელეს ცნობა მისიონერებმა მე XVII საუკუნიდან. ამ საუკუნის გასულს ერთმა ბერმა გრამატიკაც შეადგინა სანსკრიტისა. იმისი მნიშვნელობა გრძელდება 1784 წლიდან, როდესაც ანგლიელებმა ძალკუთაში აზიური საზოგადოება დააწყეს. სანსკრიტის ენას და ლიტერატურას მსწავლელებმა ხელი დასდეს. შირიელები და განვითარებული თხზულება ამ ენაზე გამოიცა 1852 წ. ის ეკუთვნის ნემეცურს ფილოლოგს ბოპს. სანსკრიტის გრამატიკის შედარებით ევროპულ გრამატიკებთან ბოპმა გამოიკვლია ნათესაური დამოკიდებულება სანსკრიტისა, ზენდისა, სპარსულისა, ბერძნულისა, ლათინურისა, ლიტურისა, სლავიურისა, გოთურისა და ნემენსკური; იმან აღმოაჩინა გასაოცარი თანხმობა ამ ენების ფესვებისა და გრამატიკის ფორმებისა—რიცხვთა, ნაცვალ-სახელთა, ბრუნვთა, კანკლელოთა და სხ. ³) სანსკრიტმა მოჰფინა ნათელი თვით ძველს ისტორიას პირიქებისას. იმან დაგვარწმუნა, რომ არიებლებს თვდაპირვე-

ლად საშუალო-აზიაში ჰქონიათ ბინადრობა ამ სახელს შენდა უჩვენებს ოქსუსისა და იქსარტის სათავეების მახლობლად, იქ, სადაც საშუალო-აზია უფრო ამტრებულია. ამ მხარეს შენდა უწოდებს Airyanem vaēθ, არიული თესლი. აქ, ენის მოწმობით, ვიდრე არიელები გაიყრებოდნენ, ისინი მიწის მუშაკნი ყოფილან. იმათ იცოდნენ ხენა-თესვა-გზის კეთება, სახლის შენობა, კერვა-ქსოვა; სთელიდნენ ასამდე; იმათ ჰყვანდათ შინაური პირუტყვი: ცხენი, ძროხა, ძაღლი, ცხვარი; ხმარობდნენ სასარგებლო მეტალოებს, რკინის ცულებს შინ და ოში. იმათ იცოდნენ ნათესაობა და ქორწინება; ჰყვანდათ უფროსები და მფევენი, მორჩილებდნენ სჯულს და ჩვეულებას; სწამდათ უზენაესი არსება, რომელიც სხვა და სხვა სახელს უწოდდნენ. ¹) პირიქები გაემგზავრნენ სამხრეთისკენ და დასავლეთისკენ. პირიქებს ორი გზა ედვით წინ: ერთი ხორასანზე ჩრდილოეთს, ახლანდელის რუსეთით, იქიდან შავის ზღვისკენ და შრალისკენ; მეორე გზა სამხეთიდან ძაგასიით ანუ შავის ზღვით, ჩრდილო სამხრეთში და ღუნიით მერმანიაში. სადაც არიებლებს უმგზავრიათ და სადაც დროებით ბინადრობა დაუდევთ, იქ იმათი კვალი ყველგან დარჩენილია. არაი სანსკრიტულს ენაზე ნიშნავს კითხვით, ზენდურზე პაციეცემულს, ერს. ინდია მანუს სჯულში იწოდება Arya-avarta, არიებების სადგომად; შრალა არის არაი; მიდია—არაი; სპარსეთი ირანი; მსტია-ირანები; საქართველო, ისპანია—იბერია; არა—მენია, ირ—ლანდია აგრეთვე აქედამ არიან წარმომდგარნი: აღმოსავლეთი ნაწილი გერმანიისა იყო Aii. —ის სიტყვა არაი შემთხვევით არ არის გავრცელებული: იმას თუმცა ითვსებდნენ სხვა ტომებიც, რომელიც არიის ფესვს არ ეკუთვოდნენ, მაგრამ ამის მიზეზი ის არის, რომ ხანდისან ერთნი და მეორენი არიულნი იყვნენ ხოლმე. თავის მგზავრობაში არიებები იმ ჩვეულებას მისდევდნენ, რა ჩვეულებასაც შემდეგ მისდევდნენ მლინები, კოლონიების დაფუძნებაში, და სულ-ბოლოს ამერიკელები ქალაქების აშენებაში: პირიქები ახლ ქალაქებს, მდინარეებს, და მთებს, სადაც ბინადრობდნენ, იმ სახელებს აძლევდნენ, რომელიც დატეხულს ადგილებს მოაგონებდნენ. ამ გვარათ ხშირია, რომ ერთი და იგივე სახელი მოგზავრობს ერთის მხარიდან მეორეში, მესამეში... ²) რასაკვირველია, რომ ყველა არიებები ერთ დროს არ არიან გამოსულნი საშუალო აზიიდან. ისტორიაც გვიმოწმობს იმაში, რომ თავდაპირველად შემოსულან ევროპაში ძელტები, ესე იგი, ელინები, რომაელები და ბალტები. მასუკან ბერმანიელები, ბოლოს სლავიანები. თუმცა სლავიანებით გადმოსახლება არ შეწყვეტილა, მაგრამ შემდეგ გადმოსახლებულნი პირიქების ტომს აღარ ეკუთნიან: ისინი შეადგენენ მთრქის ნათესაობას—შინები, მთრები და მონგოლები. ³)

როდესაც ჩვენ გვსურს დავეშვათ მთრები შევიტყოთ პირველი საზოგადოების დაწესება ქვეყანაზე, მაშინ ჩვენ ვგრძნობთ, რომ ეს საქმე ძნელი საქმეა. ის დრო აღამიანის სიყმაწვილს მიემსგავსება. აღამიანს თავისი სიყმაწვილე ან არ ახსოვს, ან სიზმარსავით მოაგონდება; სხვა და სხვა ამბავი, გარემოება, სხვა და სხვა პირი არე—დარევით აღსდგებიან იმის მხსიერებაზე. ასეა ისტორიის დაწესება. შევლა ტომმა იცის თავისი ისტორიის დასაწყისი მამა-პაპის თქმულებით, ზეპირ-სიტყვაობით. ამ თქმულებას ერთი თაობა მეორეს გადასცემს, მეორე—მესამეს. თქმულება იცვლება, ზნელის ფარდით იმოსება. ამ ფა-

რდის ახსნა ძნელია, ყველასთვის შესაძლებელი არ არის. ის ფარდა არის მიფარებული დასაწყისი ისტორიისა; მითოლოგიურს თქმულებებში—ღვთის რისხვის მოვლენა კაცობრიობაზე გეოლოგიურს ცვლილებას რასმე მოასწავებს; განვითარებული პირნი, აღმატებული ნიჭით თუ ძალით შემკულნი, გვიჩვენებენ იმათი ერთი—ერთმანეთში ბრძოლა წარმოადგენენ მთელს ტომს, იმათ თვისებას, ხასიათს, ხალხურს ცხოვრებას; ხან და ხან ეს გვიჩვენებენ ლმერების სახით შეიმოსებიან, სასწაულურ საქმეებს შერებიათ.—ამ გვარი თქმულება ვიდრე სწავლის კრიტიკით არ აღიჭურვით, თქვენ გჯერათ, ქვეშარით თქმულებათ მიგაჩნიათ. „შემეღეს წყვილადში, სადაც ისტორიული ფორმები ჯერ არ დასკვნია, ორი ათასის წლის წინ ძრისტეს შობისა, ჩვენ შევნიშნავთ რამდენსამე გრუპებს, რომელიც საზოგადოებას დააწესებენ. ის საზოგადოებები დამყარდებიან პირველად საშუალო აზიის აღმოსავლეთით, ჩინეთში სამხრეთით, ბანგის მდინარის ბასინში, ტიგრისა და მეტრატის ნაპირებზე, აგრეთვე ნილოსის ნაყოფიერს მდინარეებში. იმ დროს, როდესაც ბაბილონი, ასურისტანი, ირანი, ინდოსტანი და ჩინეთი დაარსდნენ, მართეს ზღვის ანუ მეწყურის ზღვის პირიდან გამოვიდა სემიტის ნათესავი ანუ არაბის ტომი, რომელიც საშუალო ზღვის ნაპირ დასდო თავისი ბინადრობა, აშენა ქალაქი. ის ტომი იყო ფინიკელები, ეს ქალაქი იყო სიდონი, რომელსაც პატრიარქი იაკობ 1900 წლის წინ ძრისტეს შობისა მოიხსენებს თავის სიკვდილის დროს. სხვა საუკუნის შემდეგ სიდონის მაგიერ აღყვავდა ქალაქი ტირი, თვით სიდონის კოლონია. ¹)

ფინიკელებს ჩვენ იმისთვის მოვიხსენებთ, რომ ელინების წინათ, ამათ დიდი სარგებლობა უჩვენებს კაცობრიობას. ამათ შემოიღეს მინის ხმარება და პურპურით შეღება ქსოვილისა; ფინიკელებმა მოიგონეს ანბანი, რომელიც შემდეგ გადასცეს სხვა სემიტის ტომებს და როგორც რიტტერი ფიქრობს თვით ელინებს. ფინიკელებმაც დასდეს საფუძველი ლიტერატურისა. იმათ ჰქონდათ თავიანთი არხივები, ბიბლიოტეკები, სადაც ინახებოდა თხზულებები სხვა და სხვა საგნებზე. ფინიკურს ისტორიულს თხზულებებს ჩვენამდე არ მოუღწევია; მაგრამ იმათ მოიხსენებენ ძველი ელინების მწერლები. ფინიკელები იყვნენ პირველი ზღვით მავალი ხალხი: სხვათა შორის ისინი ცურავდნენ შავსა და პასიის ზღვებში, აღებ-მიცემოდნენ ამ ზღვების მხარეში, მცირე-აზიაში და დაიარებოდნენ შირიამდე და ღონის მდინარის შესართავამდე. ფინიკელებმა პირველად შეკრიბეს ცნობები პონტისა და ძაგასიის მხარეებზე. იმათი კოლონიები იყო დაფუძნებული აქ—იქ, სხვა და სხვა მხარეებში, სადაც იმათ თავიანთი სწავლა—ხელოვნება შექმნდათ. ფინიკელები იყვნენ თვით ელინების მასწავლებლები.

ფინიკელების თანამედროვენი მეგიპტელნი არიან. ისინი შეადგენდნენ სემიტურის შთამომავლობას. მეგიპტელების ისტორია, იმათი სწავლა-ხელოვნება ჩვენ ვიცით მოსეს დაბადებით; ამისთვის მეგიპტელებზე მხოლოდ ამას ვიტყვი, რომ მოსემ აქ მიიღო აღზდა, აქ მოიპოვა მეცნიერება. როგორათაც ფინიკელებმა ზღვით მოიპოვეს ცოდნა სხვა და სხვა მხარეებზე, ევროპე მეგიპტელებმა მოიპოვეს ხმელეთით. მეგიპტის მეფის სეზოსტრისის მოგზავრობას ხმელეთზე და მრავალი ადგილების დამონაგება ისტორია გვიამბობს დაწერილებით. ის ცხოვრება 1400 წლის წინ ქრისტეს შობისა. იმან დაიპყრა ორივე მხარე მეტრატისა, ვიდრე პასიის ზღვამდე, ძაგასიის და შავის ზღვამდე არაბისტანამდე ²). ბეროდოტე ისტორიკოსმა გადმო-

¹) Histoire des Découvertes géographiques. Asie Mineure, par Vivien de Saint-Martin. 1845. t. II, p. 1—6.

²) Asie Mineure. t. II, p. 6—8.
³) ibid. p. 2, 3.
⁴) Наука о языке, стр. 104—125, 150.

¹) Тамъ же, стр. 178.
²) Тамъ же, стр. 179—189.
³) Тамъ же, стр. 147.—L'Empire des Tsars, par Schnitzler. t. II, p. 355—357.

¹) Asie Mineure 11 p. 15, 16.
²) Исторія Землеѣдѣнія, Ригера, стр. 4—31. Asie Mineure, t. 11, p. 15—17.

გეცა ერთი მოთხრობა, რომელიც იმისთვის შეგუებულია მღვდელისადმი დაგვიტყუოს, და რომელიც შემდეგ ამ წყაროდან გავრცელდა: ეს ის მოთხრობაა, ვითომც იმას, შაზის ქვეყანაში, თავისი მემკვიდრის კოლონია დასახლებინოს და ვითომც იმათი შთამომავალი იყენენ კოლონიდლები. ამის დასამტკიცებლად ბეროლოტი უჩვენებს რამდენსამე საბუთს; მაგრამ რადგანაც ამ საგანზე ჩვენ თავის აღვლენა გვექნება საჭირო, ამისთვის აქ იმას მოკლეთ ვისენიებთ

დმიტრი ბაქრაძე.

სხვა და სხვა ამბავი.

— „პიევილიანი“ სწერენ: იმაში შამილი წავიდა საცხოვრებლად პიევიში.

— დ ა ჯ ე რ ა ყ ა ლ ბ ი ფ უ ლ ი ს გ ა მ ს ა ლ ე ბ ლ ი ს ა. ბროდნაში ნოემბრის 22-ს დაუტყრიათ ყაღბი ფულის გამსაღებელი, როცა ის თუმანი ასიგნაციას ახურდავებდა. დამნაშავეს პოლიციისათვის უთქვამს—მე ვარ აზნაური მოლოკის უფლისა, გვარად მ, და 60 თუმანი ვიყიდე პენიგსბერგში ერთი ურისაგანა, რომელსაც მივიცი წერილი შრანციის ოქროს; შინ კიდევ მაქვს რამდენიმე ამისთანა. მართი პოლიციის ჩინოვნიკი და თითონ დამნაშავეც წავიდნენ მოლოკის უფლებში და მართლად იპოვეს ეს ბილეთები.

მ ო ს კ ო ვ ი დ გ ა ნ რ უ ს ი ს ტ ე ლ ე გ რ ა ფ ი ს საგენტო გეცნობებს „ზუზინ“ შუადღისას, კლიტის გატყვის შემდეგ, ჩულოვის მონასტრის სენაკში იპოვეს მკვდარი იმისი ეკონომი, ბერი სტეფანე. ეს არის მოკლული ცულის ყუთი, რომელიც შემოუტყრათ საფეთქელში დეკემბრის 8-სა საღამოს წინ, როდესაც გაუთავებია წირვა. ძირის კიდევ დამალა იქაური ახალგაზდა მწირი, სახელად სერგეი.

შ რ ა ნ ა ლ ი ს „შ ა რ ა ნ ი ს“ მ ო პ ა რ ე ი თ შ ე მ ო ტ ა ნ ა. ლილის სასამართლოს სხდომის დროს, დეკემბრის 14-ს დამნაშავეთა სკამზედ იჯდა ერთი ქალი სახელად მფეხია შრანკი, ორმოცდა ექვსის წლისა, რომელიც დაეჭირათ ტურკოენის სტანციაზედ, რკინის გზაზედ: ამას ჰქონდა ერთი პაკეტი, რომელშიაც დებულებო 106 ეკვემლარი ფანარისა, წითელს ყდებში გაკეთებული. (შანარი ჰქვია ერთს მმართველობის წინააღმდეგს გაზეთსა, რომელიც გამოდის სამხედროს გარეთ). ამასთან ჰქონდა 24 ეკვემლარი Chatiments მ. ზუგასი. დაჭერის დროს იმისი ქმარი, იქსელელი დერკიკი აკრთევე ყოფილიყო ტურკოენში. ეს მაშინვე დამალულიყო, მაგრამ პოლიციას გაეჩინა იმისი სადგომი და ეპოვათ ჩამოდანი, რომელიც საესე ყოფილიყო შანარის ეკვემლარებითა. სასამართლომ დასაჯა ორმოცის დღით საპრობილემო ჩასმითა და 100 ფრანკი შტრაფი გადახდევინა.

გ ა ზ ე თ ი „КАВКАЗЪ“ ის გამოცემაზედ 1869—ში.

1869—ში „Кавказъ“ გამოვა იმავე პროგრამითა, როგორც შარშან. შინაარსი 1) მფიციური ცნობანი. 2) სტატიები ჩვენს მატერიალურს და ზნეობითს მდგომარეობაზედ. 3) შინაური ცნობანი. 4) ძირითადი ნიშნები ჩვენი მხრის სხვა და სხვა ადგილებიდან, სპარსეთიდან, მსხლეთიდან. 5) პოლიტიკური ცნობანი. 6) ტელეგრაფები. 7) სხვა და სხვა ამბავი. 8) საეკონომი ცნობანი. 9) სახელმწიფო განცხადებანი. 10) განცხადებანი კერძო პირთა. შარდა ამისა გაზეთში დაიბეჭდებოდა სტატიები სალიტერატურო და

1) Ethnogenie Caucasienne; par Moreau de Jonnez, 1861 p. 125—40. 136, 137, 200—202.

სამეცნიერო კრიტიკული განრკვევანი ძავეაზე ნაწერი თხზულებათა და ბიბლიოგრაფიული ცნობანი.

შარდის ცელილებს ცნობებს, 1869—ში ეაცნობებთ არამც თუ მართო პაუზი ობსერვატორიდან, არამედ ყველა ჩვენის მხრის ადგილებიდან.

ხელის მოწერის ფასი

თფილისში შინ მიტანი და სხვა ქალაქებში გაგზავნით:

წელიწადში — 12 მ. და 10 შაური

ქვეს თვეში — 6 მ. და 10 შაური

ხ ე ლ ი ს მ ო წ ე რ ა შ ე ი ძ ლ ე ბ ა: თფილისში, რედაქციის კანტარაში, უფ. ბამბაროვის სახლში, ლაბორატორიის ქუჩაზედ, თფილისის ფოშტის სამმართველოში და უფ. ბერენშტამის წიგნის მაღაზიაში. პეტერბურგში: პეტერბურგის ფოჩტის გაზეთის ექსპედიციაში. მოსკოვში წიგნებით მოვაჭრე ძალაქოვთან, ყველა საგუბერნიო და საუფრო ფოჩტის კანტარებში. რომ რედაქციას მომატებული ხარჯი არ მოუვიდეს, რედაქცია სთხოვს ხელის მომწერთა დროით აცნობონ რედაქციას.

ა ხ ა ლ ი ტ ე ლ მ ბ რ ა მ ე მ ბ ი.

პეტერბურგი 5 იანვარს, 1 ს. 20 დ.

პ ა რ ი მ ი. ზ ა ზ ე თ ე ბ ი გ ე ა ც ნ ო ბ ე ბ ე ნ: კონფერენციამ მიიღო უმთავრესი მოთხოვნები მსმალეთის ულტიმატუმისა და ურჩევსა საბერძნეთს, რომ ძველათვე დწესებული სახელმწიფოების დაკავშირების კანონს მისდინოს.

მ ს მ ა ლ ე თ ი მ ზ ა თ არის, რომ ულტიმატუმში უკანვე წაიღოს, თუ საბერძნეთი მეროპის სახელმწიფოების განჩინებას დამორჩილდება.

პეტერბურგი, 7 იანვ. 4 საათს, 10 მინ. დ.

პ ა ლ ა ტ ი ს გ ა ხ ს ნ ი ს დ რ ო ს ნ ა პ ო ლ ე ო ნ მ ა ს ტ ე ვ ა: სამუდამო ჩემი სურვილი აღსრულდა; შრანციის არმია ახლა სრულებით ეთანხმება თავისს მსოფლიო მნიშვნელობას; ამისთვის ჩვენ შეგვიძლიან ხმა მალევე წარმოვსტკეოთ სურვილი მშვიდობიანობის დაცვისა; დამოკიდებულება ჩვენი სხვა სახელმწიფოებთან მეგობრულია. ძონფერენცია დიდი საქმე არის და ელოები, კიდევ დასთანხმდნენ იმ საფუძველზე, რომელმაც უნდა დაახლოება მოახდინოს საბერძნეთსა და მსმალეთს შუა.

ს ა მ ა მ ე ნ ი რ ო ც ნ ო ბ ა ბ ი.

ლ ა ზ ი (ნეგრი) აფრიკაში და სხვანი. ზნე და ხასიათი ლაზისა. — მგზავრი მენიერებას სხვა-და-სხვა არხი ლაზე. სპილენძის ფერი ხაზი აფრიკისა.

— სხვა ფერის ხაზი აფრიკისა გარდა სპილენძის ფერისა.

— ლ ა ზ ი (ნეგრი) ტანად უფრო მდებარია, ვიდრე ევროპელი, მაგრამ იმისი ძელის ჩონჩხი კი უფრო მძიმე არის; ეს ამიტომ, რომ ნეგრის ძელი უფრო მსხვილია. შეხის ქუსლი არაბს უფრო გამოწეული აქვს, ვიდრე ევროპელსა; ფეხის შუა თითი მოკლე აქვს, მაგრამ ხშირად ახმარებს საქმეში, როგორც ხელის ცერსა.

თავის სარკველი ლაზს ისე სქელი აქვს, რომ შეუძლიან დაუბრუნებლად შეაჯახოს მტერსა; ამასთან შეუძლიან ატაროს თავით დიდრონი მძიმე ნივთები. ლაზის ტვინი უფრო პატარა არის, ვიდრე ძავეაზის გვარის ხა-

ლზისა, სირიის ხალხისა, მონგოლისა და ამერიკელი ინდოელისა; მაგრამ მექსიკელზედ, ეგვიპტელზედ, ინდოეთელზედ, აფრიკელიზედ და გოტენტოტზედ კი მომატებული აქვს. სიბერე ტენისა, როგორც ამავე მაგალითიდანვე სჩანს, არ არის ზომა ქულისა. მთლი ლაზისა (ნეგრისა) ძალიან მყარი არის, და, როგორც პრუნერ-ბეი ამბობს, ჰგავს თხის ლუნსა. მაგრამ თუ ლაზი სიყმაწვილითვე სხვარობს ევროპელთან, მაშინ ცუდი სუნი ეკარგება. ასეთი სუნი უწმინდურობისაგან არ არის: ბევრი ნეგრი ცდილობდა, რომ სისუფთავით მოეცილებინა ეს სუნი, მაგრამ ტყუილად. პირველი მიზეზი ამისი არის სპი-მელი; საკმელს რომ იცვლის ევროპელთან, მაშინ სუნიც სრულებით ეკარგება. ეს სუნი არის მიზეზი, რომ ნეგრებისთვის საკუთარ საყდრებს აგებენ; შკოლბშიაც, საცა ნეგრსა და ევროპელის ყმაწვილებს ერთად ასწავლიან, ერთმანეთიდან აცალკევებენ. მსხვი-რი ნეგრს ძალიან ბევრი ასდის, და ეს იქნება იმიტომ, რომ იმისი ტყავი ვერ არის მკვრივი.

აბბადი გამოიკვლია, რომ პირის სითბო ლაზსა (ნეგრისა) სხვა თემის ხალხისაზე მომეტებული აქვს. მეგობრებში გადმოსახლებულ ლაზების (ნეგრების) ქალებსაც აქვთ ეს განსხვავება, მხოლოდ აქვე მყოფთ კაცებს კი აღარ ეტყობათ.

შენიშნულია, რომ ნეგრის დედაცაც თმა უფრო სქელი ამოსდის, ვიდრე კაცებსა.

ნეგრებს იმდენათ უგრძნობელი აქვთ ტყავი, რომ ნუთიარკში ფეხებს თითქმის ცეცხლში ჩადებენ ხოლმე ასე რომ ფეხები ელანდებათ, და ნეგრი კი სითბოს მეტს ევრაფერსა ჰგრძნობს.

ჩ რ დ ი ლ ო ე თ ი ს ა მ ე რ ი კ ა შ ი, ნეგრები 150 წლის განმავლობაში ძალიან გამოიკვლნენ. იმათი ტყავი ისე შავი აღარ არის, როგორც აფრიკის ნეგრებისა; პირის სახეც, უფრო ემსგავსება მეროპის ხალხის პირისახესა. ეს ლაილმა და ძატარ-შაჰმა შენიშნეს. ნეგრები ბუნებით წყნარი ხასიათისანი არიან. აფრიკაშია რომ ომობენ—ომის სიყვარულით კი არა, უფრო დავლის საშოვნელად. ამერიკაში ნეგრების მონაობა რომ იყო, მაშინაც არ იყო საჭირო არც ერთი სალდათი იქ, საცა ნეგრები იდგნენ. უსაღდათოთაც სიმშვიდე იყო. ნეგრი არ დასდევს კუთა-გონების წარმატებას. მაგრამ თუ ჩრდილოეთის ამერიკაში გადასახლები, მაშინ გონება ეხსნება. ამერიკაში დაბადებული ნეგრი არ არის სწავლის დაუდევარი. აგრეთვე შენიშნულია, რომ ნეგრი შინაურს საქმეში განვითარებული უფრო გახსნილი არის, ვიდრე მინდვრის მუშაობაში.

ნეგრი ცხოველს გულის ხმაინად ექცევა; თითქმის ბუნებასთან თანასწორდება. „შენ აღარ მოსწონხარ არც კაცებს და არც დედა-კაცებს, არც ბებრებს და არც ყმაწვილებს; არც ცხვრებს და არც ქათმებს“ ეუბნებიან სულანელი ნეგრები თავიანთ სულთნებს, როდესაც უნდათ სიკვდილით მოიშორონ. ბევრჯერ იმათ მოქმედებაში სჩანს შეუბრალებლობა, მაგრამ ეს სულ იმისაგან არის, რომ იმათი გარეგანი გრძნობანი სრულიად ვერ არიან. ნეგრი ძალიან ამტანია. „შეშველა ტანით შეუძლიან გასძლოს ძალიან სიცხინა დღეს გარეთ; აგრეთვე ყინვიან დამეშიაც ჩაუცემოს არა უშავსრა. სხეულის ტკივილს არა გრძნობს. ამიტომაც არაფრად მიიჩნიათ სხვა ხალხისა და პირუტყვის წყალება. ბორცვული ნეგრი აჭრის გვერდებს თავის ტყვესა. მუსულმან ჩამომავლობის ნეგრი ზურგის ტყავს ამოიღებს ცხენსა, რომ უფრო სქელი გაეზარდოს და მაგრად ხელოვნ დავჯდო. ბევრჯერ უნახეთ, რომ ნეგრი აჭრის თითებს თავის ცოლსა, რომელსაც გაუფარებია. მერე ამ სისხლიანი თითებით თავში მწერები უჭებენიებია. ნეგრს ამისთანა საქმე შემატებული ხუმრობათ მიიჩნია.

ლაზები გულის—შემატებარნი და მოყვარულნი არიან, განსაკუთრებით დედა-კაცები; ამათ გულისა სიბოროტე არა აქვთ. მოგზაურნი, იმათ ხასიათზედ სხვა-და-სხვა აზრისანი არიან. ისინი მოხვდებიან ერთს რომელსამე ადგილს, საცა ნეგრები სახლობენ და რასაც შენიშნენ, იმას მიუწერენ

მთელს ნეგრის ტომსა, მაშინ როდესაც ნეგრები არიან დასახლებულნი მთელს სამხრეთის აფრიკაზედ; და მრავალ გვარის ზნისა და ხასიათისანი არიან, ამათი ხასიათი, რასაკვირველია ადგილსა და ადგილს სხვა-და-სხვა არის. ამგვარად როდესაც მუნგო პარკი აქვს ნეგრების გულ-შემატებარობასა და სიყვარულსა, იმავე დროს ბრემი იძახის, რომ აღმოსავლეთის სულანში ქურდობა, კაცის კვლა და მოტყუება ნეგრებს სასახელოთ მიიჩნიათ. მოტყუება იმათი ქულის ნიშანია.

ბ რ ა ზ ი ა მ ბ ო ბ ს შემდეგს კუნძული ტუბის ნეგრებზე: თეთრკანიანი (ევროპელი), რომ სულ გრძნობას და კეთილ-მოქმედებას იჩენს, ეს სისუსტედ მიიჩნია ლაზსა. შთოთის თესვა ძალიან უყვართ. ისინი არიან ქურდნი და ჯავრის მომყვრენი. სარწმუნოების გრძნობა იმათ არა აქვთ; მაგრამ ამაო მოაწმუნება კი ძალიან არის.

პრუნერ-ბეი ამბობს, რომ შავი ტყავი არაბსა ჰფარავს შხის სხივისაგანა, როგორც შავი ლეჩაქი შევლის თვალს თოვლიან მთაზედ ასვლის დროსა. იმათი აგებულიების თვისება ის არის, რომ თუმცა იმათა აქვთ თავიანთი ავთიმოფობა, მაგრამ ევროპელების ავთიმოფობა კი ნეგრებს არ ეკარებათ.

ქ ლ რ კ ი ა მ ბ ო ბ ს ს ი ე რ ა ლ ე ო ნ ს ნ ე გ რ ე ბ ე შ ე მ დ ე გ ა: „მოსამსხურებელი არა ზოგვენ თავიანთ თეთრს ბატონებს გასაქურდავად, და ვიდრე არ გაუფიქრებენ, არაფერი არ იჩენენ, თუმცა იცან, რომ ქურდია. მიწის შემუშავება სძულთ; უფრო უნდათ, რომ გახდნენ ჩინოვნიკები, ანუ ჰქონდეთ კერძო საქმე. დედა-კაცებს ჰსურთ მკერდით ვახლობა. პრეოლის ქალებში ბევრნი სულ უკრმოდ არიან. (პრეოლი არის თეთრისა (ევროპელის) და შავი ლაზის ჩამომავლობა). დედა-კაცი იჩიენ, რომ თავიანთ საყვარლებთან სცხოვრებდნენ უკარწილად. ბანათლებულნი შინი არაფერსა ზოგვენ ევროპული უკანასკნელი მოდის ტანთ საცმელის საშოვნელად. ღაეა ძალიან უყვარს ლაზსა. ღა ხანდისხან უბრალო საქმეზე მიათრევენ ერთმანეთს სასამართლოში.“

ს ზ ლ ა მ ო ბ ს მ ო ვ ი ე ნ ა თ რ ა მ დ ე ნ -სამე მაგალითს ამერიკაში მოგზაურისაგან, მონათხრობს. ამ მოგზაურის სახელად ბოლავრტი ჰქვია. იმან გამოიკვლია იქაურნი მკვიდრნი მცხოვრებნი. ჩვენ უნდა ვსთქვათ, რომ წითელი ფერის ტყავისანი მართო ამერიკელი ინდოელები არ არიან. ძაღლესკის უნახავს ნუბიაში სრულებით წითელი ტყავისანი ხალხი; ბონჩაროვი იპოვნია. მეროპის მხრივ ამერიკის ინდოელები მართო წითელი ტყავიანი არ არიან. სომხური ამბობს, რომ ამერიკაში სცხოვრებდნო, ვიდრე ევროპელები გადავიდოდნენ, სხვა-და-სხვა ჩამომავლობის ხალხნი. ეს ჩამომავლობანი იყვნენ წითელი ტყავიანი მოწითა, თითბრის ფერი, სპილენძის ფერი, მიხაკის ფერი და თითქმის შავი ფერიანი ხალხნი. შარდა ამისა ბევრი ყვითელი ფერისა და თეთრნიც იყვნენ. ძოლოუმბა ჰნახა ამერიკაში სრულებით თეთრი ფერის ხალხი; ის გაავიჩინა ხალხის თეთრმა ფერმა კუნძულს სან-დომინგოზედ. შეითელი ფერი ამერიკაში არ არის გასაკვირველი, ამიტომ რომ ახლაცა ცხოვრობენ ყვითელი ფერისანი ჩამომავლობანი, რომელნიც წარმომდგარან ინდოელისა და ლაზების ერთმანეთთან ღართით.

ბ ო ლ ა ე რ ტ ი ა მ ბ ო ბ ს, „ამერიკის ინდოელს შავი თმები აქვს, და შევებული შუბლი; განერებული თვალები; სქელი, მსუქანი, ტუჩები; განიერი, გაბერილი ნესტოები. პეტლეს სიტყვით ამერიკული ინდოელის მკერდი უფრო განიერია, ფეხი ევროპელზე პატარა აქვს. ინდოელი არის ფრთხილი, ეჭვიანი. ბუნებით არ არის გულისთქმინი. ბულის თქმის უყოფლობა სჩანს შინაურ ცხოველებშია. ინდოელები ცხოვრებენ განცალკევებული თავიანთ ცოლებსაგან; და თუ ვერ იპოიან ერთმანეთს, ისიც ორიოდ დღესა. ინდოელებს ეჯავრებათ თეთრი დედა-კაცი. მხოლოდ პარაგუაში არის ჩამომავლობა ინდოელისა და თეთრი დედა-კაცისა. შთოთ თეთრი კანიანი და ინდოელის ტანისი ერთმანეთთან სიძულვილი არის მიზეზი, რომ ინდოელები დაცოტენდნენ. ეს რომ არა ყოფილიყო, მაშინ ამერიკის შავი უფრო ინდოელებსა სწყალობს, და ნარევი სულ ინდოელებს დამეზავებოდნენ, როგორც შუა ამერიკაში, სადაც ინდოელებისა და თეთრისაგან ჩამოსულან მესტიზის ჩამომავლობისანი. მესტიზები თან და თან ინდოელებს უფრო ემსგავსებიან. შესანიშნავია, რომ პარაგუაში ინდოელისაგან და თეთრი დედა-კაცისაგან ჩამოსულ ყმაწვილებს ამოსდით წვერი, თუმცა მამებს არა აქვთ. ეს კიდევ ერთი დამტკიცება არის ღარის თეორიის, რომ დედა-კაცს შეუძლიან გადასცეს თავის სპისის თვისება.